

ПОВЕРНЕННЯ ТУРИСТІВ СПЕЦРЕЙСАМИ – ОБОВ'ЯЗОК ДЕРЖАВИ ЧИ ТУРОПЕРАТОРА?

Марина Семенова

Адвокат, кандидат юридичних наук,
керуючий партнер
Semenova & Partners Law Firm

COVID-19 та глобальний карантин змінив життя всього світу й завдав нищівного удару по бізнесу та економіці. Найбільш постраждалою галуззю, безперечно, можна вважати туристичну. За оцінками Bloomberg, світова туристична індустрія в 2020 році втратить \$ 1,7 трлн.

В Україні ситуація з введенням обмежувальних заходів, спрямованих на боротьбу з коронавірусом, розвивалася настільки стрімко, що ні суб'єкти туристичної галузі, ні органи державної влади не були в змозі адекватно прорахувати всі можливі ризики. У результаті десятки тисяч громадян України опинилися перед загрозою залишитися за межами країни на невизначений час.

Деякі туроператори почали повертати туристів додому спеціальними рейсами, але багато хто із людей вирішив повернутися самостійно. Тим, хто не встиг повернутися з-за кордону до 16 березня, рекомендували звертатися до українських консульств.

16 березня 2020 року Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба під час брифінгу заявив, що саме туроператори повинні повернути туристів в Україну, бо це їх обов'язок. Але при цьому, в процесі припинення пасажирського сполучення і закриття кордонів між країнами, посольства та консульства України по всьому світу починають працювати в режимі 24/7, намагаю-

чись виявити громадян України, які потребують допомоги, та забезпечити їх евакуацію спецрейсами на доручення керівництва України.

Так хто ж зобов'язаний повертати туристів на батьківщину в разі виникнення надзвичайних ситуацій – держава чи туроператор?

На перший погляд, відповідь очевидна – згідно із вимогами ст. 14, 25 Закону України «Про туризм» туристи мають право на сприяння з боку органів державної влади України в одержанні правових та інших видів допомоги за межами України, а держава

гарантує захист законних прав та інтересів громадян України, які здійснюють туристичні подорожі за кордон. У разі виникнення надзвичайних ситуацій держава вживає заходів щодо захисту інтересів українських туристів за межами України, зокрема заходів для їх евакуації з країни тимчасового перебування. Таким чином, закон зобов'язує саме державу забезпечувати повернення українських туристів в Україну.

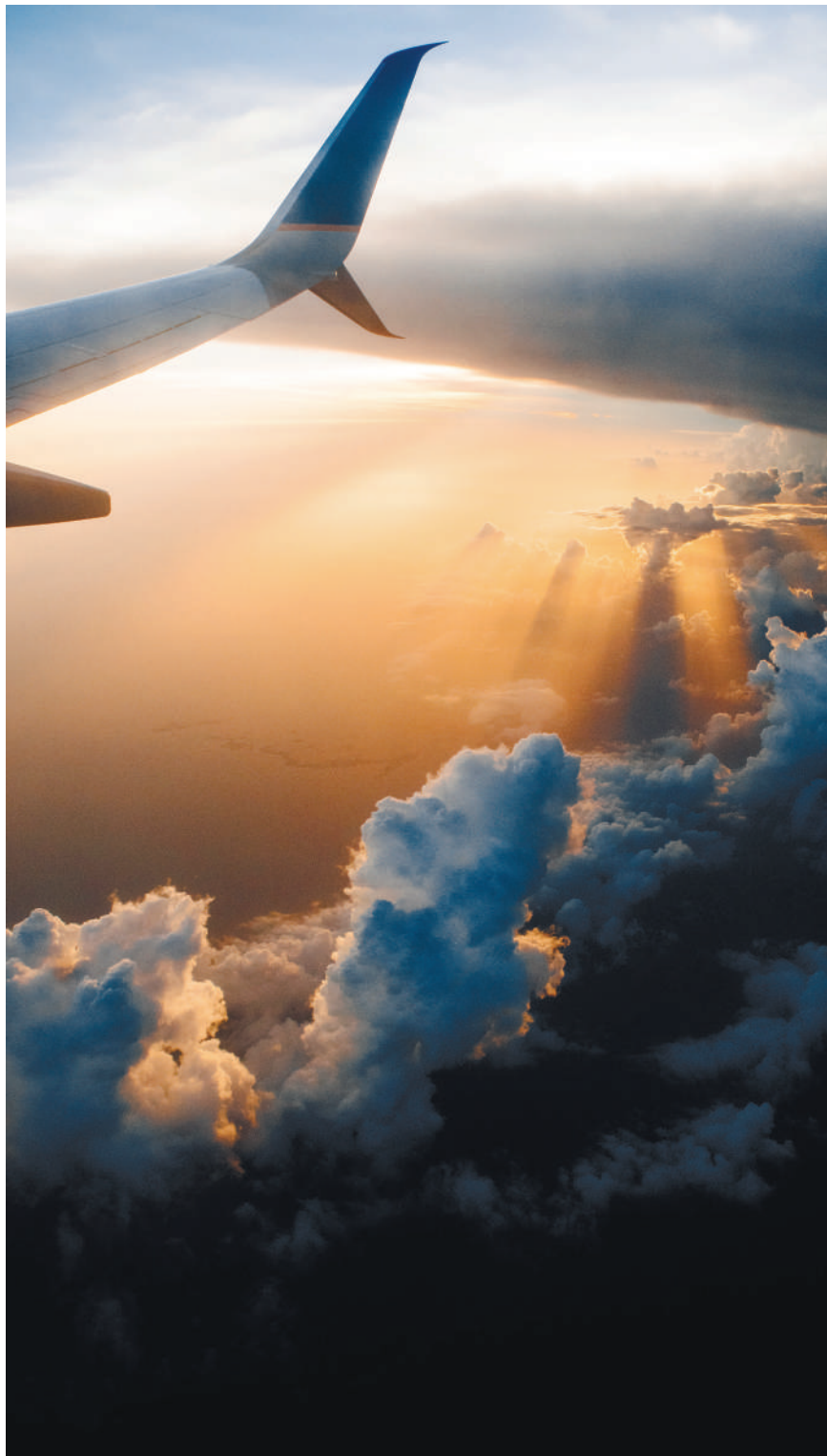
Але більш глибокий аналіз показує, що найчастіше туроператори намагаються самоусунути від вирішення проблем своїх туристів, у зв'язку з чим держава змушена нести надмірний тягар та повертати таких туристів своїми силами, за рахунок платників податків.

Проаналізуємо, чому саме туроператор в першу чергу повинен дбати про повернення своїх туристів.

Туроператори є суб'єктами туристичної діяльності, які здійснюють підприємницьку діяльність. Підприємницькою визнається діяльність, яка є самостійною, ініціативною, систематичною, що здійснюється на власний ризик за плату, з метою отримання прибутку. Таким чином, туроператор при здійсненні господарської діяльності повинен усвідомлювати, що він має не тільки можливість отримати прибуток, але і самостійно несе ризики зазнати збитків.

Туристична діяльність здійснюється, перш за все, в інтересах споживачів туристичних послуг, тому реалізація таких послуг має супроводжуватися захистом прав та інтересів споживачів та забезпеченням їхньої безпеки.

Туроператор надає туристичні послуги при наявності договору на туристичне обслуговування за умовами якого туристу надається комплекс туристичних послуг, що включає послуги з перевезення, під якими розуміється не тільки відправлення туриста в подорож, але і

НАЙЧАСТІШЕ ТУРОПЕРАТОРИ НАМАГАЮТЬСЯ САМОУСУНУТИСЯ ВІД ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ СВОЇХ ТУРИСТІВ, У ЗВ'ЯЗКУ З ЧИМ ДЕРЖАВА ЗМУШЕНА НЕСТИ НАДМІРНИЙ ТЯГАР ТА ПОВЕРТАТИ ТАКИХ ТУРИСТІВ СВОЇМИ СИЛАМИ, ЗА РАХУНОК ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ.

повернення до країни його постійного місця перебування.

Таким чином, туроператор приймає на себе обов'язки забезпечити повернення туриста з подорожі. Згідно з нормами цивільного законодавства, зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору, а одностороння відмова від зобов'язання або одностороння зміна його умов не допускається. Відповідно, туроператор повинен самостійно виконувати прийняті на себе зобов'язання та нести відповідальність у разі їх невиконання.

Стосовно забезпечення платоспроможності суб'єктів туристичної діяльності в Україні варто зазначити наступне. Згідно зі ст. 15 Закону України «Про туризм», з метою забезпечення прав та законних інтересів громадян-споживачів туристичних послуг, туроператор здійснює фінансове забезпечення для покриття своєї відповідальності за збитки, що можуть бути заподіяні туристу в разі виникнення обставин його неплатоспроможності чи внаслідок порушення процесу про визнання його банкрутом, які пов'язані зокрема з необхідністю покриття витрат туриста з його повернення у місце проживання (перебування).

Мінімальний розмір фінансового забезпечення туроператора має становити суму, еквівалентну не менше ніж 20 000,00 євро. Але, хочу наголосити, що туроператор може мати фінансове забезпечення більшого розміру, враховуючи суму можливих збитків. Формальний підхід дотримання умов Закону у разі виникнення непередбачуваних ситуацій змушує третіх осіб виконувати обов'язки туроператорів. Наприклад, свідомих громадян, транспортні компанії, дипломатичні установи тощо.

Туроператор також має можливість застрахувати свою відповідальність перед туристами. Наразі даний вид страхування не є обов'язковим, але цей інструмент дозволяє туроператору забезпечити інтереси туристів, захистити свій бізнес від збитків і зберегти репутацію.

Безперечним є той факт, що під час подорожі турист цілком залежить від умов договору між туроператором та перевізниками або посередниками перевізників, що тягне за собою обґрунтований ризик неможливості повернення туриста у разі скасування перевезень. Туристичний оператор та перевізник як професійні учасники цих відносин можуть самостійно розрахувати економічні ризики і страхувати свої

інтереси. Натомість турист є економічно слабкою стороною у відносинах з туроператором та перевізником та не в змозі оцінити всі ризики, пов'язані з поїздкою.

Тож абсолютно не дарма Законом України «Про туризм» встановлено, що туроператор (або турагент, який діє від імені туроператора) до укладення договору на туристичне обслуговування зобов'язаний надати споживачу туристичних послуг необхідну інформацію, зокрема щодо порядку забезпечення туроператором обов'язкового та/або добровільного страхування туристів.

Цілком впевнено можна стверджувати, що саме туроператор має всі підстави та можливості для того, щоб окрім обов'язкового страхування запропонувати та забезпечити туристам страхування від неповернення.

В зв'язку з вищевикладеним вважаю, що забезпечувати повернення організованих туристів, які уклали договір на туристичне обслуговування, зобов'язані туроператори, в той час як держава повинна займатися евакуацією туристів, які здійснюють подорож самостійно.

Держава, безумовно, не може кинути напризволяще своїх громадян, якщо туроператор не в змозі забезпечити повернення своїх туристів. Але, на мій погляд, в разі неможливості забезпечити повернення своїх туристів, туроператор зобов'язаний надавати державним органам, які забезпечують евакуацію, дані про кількість і місцезнаходження своїх туристів, що потребують допомоги.

Крім того, витрати на таке повернення повинен нести туроператор як професійний учасник туристичного ринку, який має договірні зобов'язання перед туристом, зокрема щодо відправлення та повернення, та має можливість використання дієвих механізмів зменшення власних збитків. **■**